

Eugène Vergeet je vader om hem beter te leren kennen. Kom, je zal het gewicht der woorden leren, de syntaxis van de toorn. (*Eugène en Henri gaan buiten.*)

Graaf De aalbessentaart zal overblijven. (*Einde van de flash-back.*) (*Sequens geldinzameling: laatste deel.*)

Jonathan De zoon zijn van een arbeider, van een enkele arbeider, dat volstaat niet. Het ontbreekt de kleine keukens aan verse lucht en de politieke optochten gaan niet langs vier muren beplakt met eentonige bloemen. Men moet de arbeiders leren kennen als ze met tweeduizend zijn, met tienduizend, met vijftigduizend. Op straat en op het plein. Onder de micro's, onder de straatkeien. (*Jonathan haalt een briefje van vijfhonderd uit zijn briefentas en steekt het in de omslag.*)

Jonathan Men moet de zoon zijn van honderdduizend arbeiders om zich in één ervan als zoon te herkennen. De eerste keer dat ik een fikse som gegeven heb bij een geldinzameling, heb ik je foto gezien, en ik heb je gezicht omgedraaid naar het leer toe.

Grégoire Waarom heb je dat gedaan?

Jonathan Het scheen me toe dat je dat niet goedkeurde.

Grégoire Angst? Is dat de enige erfenis die we onze kinderen achterlaten? Men verdeelt geen twee levens, die van de vader en die van de zoon, alleen op basis van de angst.

Jonathan Je hebt me steeds gezegd: "Jonathan, pas op..."

Grégoire Zich bezighouden met politiek en zijn job behouden, dat is te veel voor een enkele man.

Jonathan De kolennijn waar je werkte werd gesloten.

Grégoire Zwijg.

Jonathan Jaren later, hebben ze op dezelfde plaats een nieuwe fabriek neergepoot.

Grégoire Des te beter. Mijnwerker, dat was geen goed beroep.

Jonathan Men heeft de fabriek gesloten.

Grégoire De nieuwe? (*Jonathan knikt instemmend.*)

Grégoire Nu reeds.

Jonathan Het is krisis.

Grégoire Zoals in 35?

Jonathan Min of meer. Empyrex dreigt ook gesloten te worden.

Grégoire Maanden, jaren misschien zonder werk. Voor iedere dag werk hebben a.u.b. Dat was het wat ik voor jou verlangde. Een vaste betrekking voor Jonathan.

Jonathan Er bestaan geen vaste betrekkingen. Minder dan ooit.

Grégoire We zullen er nogal tijd over gedaan hebben om te beseffen dat je twee werkers zijn. (*Flash-back. Een klas. Een gang. Een emmer. Een bezem.*)

Jonathan (*Op de trede.*) Mijne heren, de "Misérables" van Victor Hugo hebben jullie kunnen ontroeren, het is daarom niet minder waar dat deze historische roman vergleden is van het terrein van de sociale analyse naar een morele wereld die in regressie is ten overstaan van een jeugdwerk zoals "Les Chouans" van Balzac... (*Belgerinkel. Stemmen. Gestommel van leerlingen die buitengaan. Stilte. Een schoonmaakster poest de gang. Grégoire, Alice, Eugène, Ulysse en Lydie komen binnen. Zij gaan in een rij staan tegen de muur en wachten.*)

Jonathan (*Vanaf de trede.*) Kom binnen. (*Hij gaat naar de deur.*)

Jonathan Kom binnen. Wij zijn werkers. Jullie zijn thuis.

Ulysse Wij zijn het gewoon, in de rij te staan.

Lydie In de kliniek.

Grégoire In het stempellokaal.

Eugène In het leger. Weet je nog dat we aangeschoven met ons flesje om erin te plassen?

Grégoire Wanneer je mensen, mannen, vrouwen, in de rij ziet staan, dan mag je zeggen:

"Het zijn er."

Jonathan Aan de universiteit heb ik ook aangeschoven, bij de sociale dienst, toen ik beurstudent was. En ik ken collega's die aanschuiven aan de dop.

Ulysse Zijn er leraars die gaan stempelen?

Lydie Dat kan niet.

Jonathan Kom binnen. (*Zij gaan de klas binnen.*)

Grégoire Heb je hier iets te zeggen?

Jonathan (*Reikt hem een kaft aan.*) Kijk.

Eugène (*Leest.*) Nieuwe voorlopige instructies...

Jonathan Het zijn nieuwe bevelen.

Grégoire Van waar?

Jonathan Van hogehand.

Grégoire Heb je er iets aan te zeggen gehad?

Jonathan Bevelen komen en gaan. Wij voeren uit. Alles wordt geregeld buiten ons om.

Lydie Zoveel studies gedaan hebben.

Grégoire Wordt u betaald met een loonstrookje?

Eugène Wat een vraag!

Grégoire Jaren aan een stuk hebben ze ons gezegd: "Kijk hoe Grégoire en Jonathan op elkaar gelijken: ze hebben dezelfde kin, hetzelfde broze haar. Vader en zoon lijken op mekaar." Ze hadden moeten zeggen: "Zij wachten het einde van de maand af."

Ulysse Een frank opzij leggen, dat is niet gemakkelijk.

Grégoire Het zijn twee loontrekkenden.

Jonathan En jullie?

Grégoire Loon, dop, R.S.Z., vieze handen.

Jonathan Op zekere dag, toen ik jouw arbeiderszoon was, heeft een leraar gezegd: "Het is eraan te zien dat u behoort tot de werkende klasse. U draagt daar, rond uw hals, één van die kleine halsdoekjes. Hoe gemeen is dat. U bent toch geen slagersjongen of arbeider naar ik weet?" Ik hield van de slagersjongen uit onze straat. Door de hele dag te peddelen vermoeide hij zich enorm. Hij droeg geen halsdoekje.

Grégoire Voelde je je vernederd?

Jonathan Arbeider zijn, dat betekent een halsdoekje dragen, niet?

Lydie Soms worden we toch gekleineerd.

Eugène Neergeknuppeld.

Grégoire Neergekogeld. Maar jij, je kan nu weerwraak nemen: de anderen op jouw beurt vernederen.

Jonathan Elk ogenblik, zo je dat wil.

Eugène (*Roepend.*) U bent een boerenkinkel! U kent geen Frans! Keer terug naar uw dorp!

Grégoire (*Tot de schoonmaakster.*) Wanneer hij uit zijn klas komt, mevrouw, hoe stapt hij dan over de emmer?

Alice Veegt hij zijn voeten af aan de dweil om niet vuil te maken wat u reeds schoongemaakt hebt?

Schoonmaakster Altijd.

Grégoire Voelt u zich nooit gekleineerd door de leraars?

Schoonmaakster Sommigen zijn trotser dan de anderen.

Alice Ik heb dat beroep twintig jaar lang gedaan om je studies te bekostigen.

Grégoire Wij doen niet hetzelfde beroep.

Jonathan Ik ben een werker, geen arbeider.

Ulysse Wat bedoel je?

Grégoire Hij heeft vakantie.

Lydie Schone handen.

Eugène Ik ook.

Ulysse Hij is chiquer dan jij.

Alice En hij praat beter.

Jonathan De directie kan mij doen wachten, mij het zwijgen opleggen.

Ulysse Hier is het nooit koud.

Jonathan (*Slaat verscheidene keren de deur dicht.*) Mij doen zwijgen, mij doen buitengaan, mij laten binnenkomen, opmerkingen maken, mij laten...

Eugène Men vernedert hem.

Ulysse Men buit ons uit. Hij doet niets dan praten.

Jonathan Ik praat de hele tijd.

Grégoire Wel, laat hem praten. Ik spreek te luid, ik spreek te zacht, ik spreek niet.

Jonathan Als ik niet oplet, praat iemand anders in mijn plaats.

Grégoire Er zijn ook veel arbeiders die de mond openen, en het is een andere die in hun plaats spreekt.

Grégoire (*Kijkt naar de geschiedeniskaarten.*)

Arbeider zijn, Jonathan, dat betekent tegen zichzelf zeggen: "Wat is er vóór mij geweest?" Jij weet dat. Wij weten dat niet. Ik heb altijd de indruk gehad dat ik de eerste was op aarde, dat het een grap was, de piramides, en al de rest. Dat jaagt je schrik aan, alleen te zijn, zelfs als men met miljoenen in hetzelfde schuitje zit. En zeggen dat wij alles maken: de banken, de borden, de tegels.

Jonathan Met jullie handen.

Grégoire De handen enerzijds, het hoofd anderzijds. Jij staat aan de kant van het hoofd.

Jonathan Ze gebruiken je lichaam, ik kom het mijne vertonen, goed stijf.

Grégoire Wat ons uiteindelijk verenigt, dat is dat we slechts helften zijn.

Ulysse Dat is bekend.

Grégoire Ja, maar hij, hij weet hoe de halsdoekjes groeien aan de nek van de arbeiders.

Ulysse In de grond ben je zoals de stationschefs. Een fluitje hier, een fluitje daar. Wij, wij steken ons hoofd door de deur; we zijn onmiddellijk buiten. Eugène heeft een iets langer oponthoud gehad. Jij, jij bent enkele treden gestegen, maar dat dient onze zaak niet. Morgen, bij Empyrex, wanneer je de omslagen zult brengen, zullen ze zeggen: "Dank, jullie zijn lief. Jullie waren daartoe niet verplicht."

Eugène We kunnen niets anders doen.

Jonathan Enkele stenen van de muur afhalen om elkaar niet meer te moeten aankijken op de toppen van onze tenen.

Ulysse Dat is waar. De dingen zijn veranderd. Toen ik klein was, heeft men van mij een foto genomen op school. Mijn kousen waren afgezaakt en slodderden over mijn schoenen. De onderwijzer heeft mij zo laten fotograferen. Nog niet zo lang geleden heb ik kinderen zien fotograferen op de speelplaats van de school. Er was er één met een snotneus waarvan de haren danig in de war lagen. De onderwijzer heeft hem zijn neus laten snuiten en zijn haren gekamd. In de grond is een onderwijzer tegenwoordig een arbeider.

(*Einde van de flash-back. Terug naar Empyrex.*)

Grégoire Ik heb mooie uren gesleten bij jou.

Hoe laat is het?

Jonathan Ze uur.

Grégoire Mooi uur om op te stappen. We moeten uitrusten.

Jonathan Ik ben gelukkig jou te hebben weergezien. De morgen breekt aan, de zon zal opstaan.

Grégoire Ja. Laat de vogels zingen. Laat ze ons een boom brengen. (*Sequens.*)

Grégoire Ziehier mijn portefeuille. Houd hem. Je zal zien, het telegram zit erin dat je mij gestuurd hebt toen je geslaagd was in je studies. (*Jonathan neemt de portefeuille aan.*)

Grégoire In een doos zal je mijn scheergerei vinden. In de kast op zolder zal je mijn knipzaag vinden, je weet wel, de zaag die ik kon wegmoffelen onder mijn mantel toen ik hout ging stelen 's winters, of wanneer ik mispels voor je meebracht. Wat is ons land toch mooi. Zeg mij iets. Het water is gestegen. De mijnwerkers zijn net zoals huizen: het water komt van langs onder. Het stijgt. Is er iemand?

Jonathan Neen.

Grégoire Zeker van?

Jonathan Heb je het niet koud?

Grégoire Een beetje, ja. Jonathan?

Jonathan Ja.